

5.2.2008
Liikenneturva

Haastattelu ja tarkkailu lasten turvalaitteista autossa

Ari-Pekka Elovaara
Matti Heinonen

1 Tutkimuksen tausta

Nykyiset säädökset edellyttävät, että alle 135 cm pituiset lapset käyttävät painon mukaan määrättyä turvalaitetta autossa. Lisäksi vuoden 2008 alusta ei autossa saa olla enempää matkustajia kuin auton rekisteriote sallii. On mahdollista, että ylimääräisiksi matkustajiksi valikoituvat lapset aikuisten sylissä, mikä ei ole laillista eikä turvallista.

Lasten turvalaitteita autossa käytetään yleensä hyvin. Liikenneturvan tarkkailujen mukaan vuonna 2007 alle 6-vuotiaista lapsista 94 prosenttia (N=1057) matkusti takapenkillä jotain turvalaitetta (istuin/auton turvavyö) käyttäen ja 6 -14-vuotiaista (N=1099) 82 prosenttia käytti turvavyötä (tiedote 19.12.2007). Lasten turvalaitteiden oikeassa käytössä on aikaisemmissa tutkimuksissa esiintynyt ongelmia. Liikenneturvan vuonna 1992 tekemässä tutkimuksessa joka viidennessä tapauksessa esiintyi käyttövirheitä lasten kiinnittämisessä autoon. Oli syytä selvittää lasten kuljettamisen nykyistä tilannetta.

2 Tutkimuksen toteutus

Autoilijoita haastateltiin tiedon saamiseksi lasten turvalaitteiden käytöstä ja asennuksen pulmista. Taustatietoina kysyttiin lapsen ikää pituutta ja painoa. Lisäksi havainnoitiin turvaistuinten ja korokkeiden käyttöä ja kiinnitystä autoon. Kenttätyö tehtiin A- katsastuksen Itäväylän ja Tikkurilan katsastusasemien pihalla. Tiedot kerättiin marraskuussa 2006 ja touko- kesäkuussa 2007. Tietojen keräämisen pulmana oli löytää riittävästi lapsia kuljettavia autoilijoita. Haastatteluun suhtauduttiin myönteisesti, vain silloin kieltäydyttiin, jos haastateltavalla oli kiire esim. katsastukseen. Tarkkailutyön pulmana oli pääsy auton sisätiloihin, se olisi vaatinut poliisin mukanaoloa. Lastenistuinten tarkkailu tehtiin pääasiassa auton ulkopuolelta.

Tutkimuksen teossa oli mukana kaksi henkilöä. Toinen haastatteli kuljettajia, toinen havainnoi lasten turvalaitteiden käyttöä ja asennusta. Aineistoa kertyi nopeammin Tikkurilan kuin Itäväylän katsastusasemalta, joten suurin osa tiedoista on Tikkurilan koepaikalta.

Kaikkiaan haastateltiin 85 autoilijaa ja havainnointiin 111 lasten turvalaitetta tai turvavyötä. Useimmissa tapauksissa lapsi ei ollut mukana kyydissä, vain turvalaite oli mukana. Vain runsaassa kolmanneksessa tapauksista (36 %) oli lapsia mukana. Jotkut autoilijat kyyditsivät kolmeakin lasta kerralla. Alle kaksivuotiaiden lasten osuus oli 19 prosenttia kuljetettavista, 2 - 3 -vuotiaita oli 22 prosenttia. Eniten kuljetettiin 4 - 6 -vuotiaita lapsia, heidän osuus oli 34 % kyyditävistä. Isojen, yli seitsemän vuotta vanhojen lasten osuus oli neljännes aineistosta (N=110).

3 Tulokset

3.1 Turvalaitteiden käytön yleisyys

Lasten kuljettamisesta ajoneuvossa annetun lain mukaan alle 135 cm pituisen lapsen on käytettävä autossa lasten turvalaitetta (tieliikennelaki 88§). Turvalaitteella tarkoitetaan turvakaukaloa, turvaistuinta, turvavyöistuinta tai istuinkoroketta.

Haastatelluista kuljettajista (N=84) kaksi kolmasosaa käytti lasten kuljettamiseen erillistä istuinta, 18 prosenttia pelkkää turvavyötä ja 19 prosenttia käytti molempia ratkaisuja (kys. 6). Eniten

(63 %) pelkkää turvavyötä käytettiin luonnollisesti yli seitsemän vuotiailla lapsilla. Kolme kuljettajaa mainitsi käyttävänsä pelkkää turvavyötä 4-6 -vuotiailla lapsilla. Pieniä, alle neljä vuotta vanhoja lapsia ei yksikään kuljettaja sanonut kuljettavansa pelkässä turvavyössä.

3.2 Turvalaitteiden käyttö eri-ikäisillä ja kokoisilla lapsilla

Tutkimuksen kuluessa ilmeni, että lasten paino ja pituus vaihtelevat paljon enemmän kuin pelkän iän mukaan voitaisiin päätellä. Isokin lapsi voi olla hyvin kevyt ja pieni lapsi painava. Tämä tietysti tuo vaikeuksia oikean turvalaitteen valintaan. Lasten turvalaitteet on mitoitettu painon mukaan. Toki niissä on pituussäätöjä.

Lasten turvakaukalot on luokiteltu virallisesti kahteen painoryhmään, toinen on alle 10 kg painoisille lapsille ja toinen alle 13 kg:n lapsille. Turvakaukaloita käyttävät alle yksivuotiaat lapset. Turvakaukalo asennetaan aina selkä menosuuntaan. Turvaistuimet on luokiteltu myös kahteen ryhmään, toinen on tarkoitettu 9 -18 kg painaville lapsille ja toinen 15 - 25 kg painoisille lapsille. Turvaistuinta voi olla sekä selkä menosuuntaan että kasvot menosuuntaan asennettuina. Turvavyöistuin eli auton omilla turvavyöillä kiinnitetty istuin on tarkoitettu 15 - 36 kg lapsille. Turvaistuimen ja turvavyöistuimen painorajat menevät osin päällekkäin. Kun turvavyöistuin tulee epämuikavaksi, voidaan siirtyä istuinkorokkeeseen. Noin kymmenvuotias lapsi voi alkaa käyttää pelkkää turvavyötä (www.liikenneturva.fi/lasten_turvalaitteet).

Haastattelussa ilmeni vain aivan yksittäisiä selvästi väriä istuinvalintoja. Vain viisi alle 135 cm pituisen lapsen kuljettajaa mainitsi kuljettavansa lasta pelkässä turvavyössä. Lisäksi tarkkailussa ilmeni kolmen mukana olevan lapsen osalta, että heidän turvaistuimensa ei ollut kiinni autossa.

Istuinkoroke yleistyi yli 105 -120 cm pituisilla lapsilla. Silloin yli puolet (56 %, N=25) lapsista käytti koroketta.

Turvalaitteiden käyttö (haastattelu) jakautui lasten painon mukaan seuraavasti (kys. 7).

	alle14,9 kg %	15-25,9 kg %	26-36 kg lkm	yli36 kg lkm	Yht. %
turvakaukalo	25	2			10
turvaistuin	50	17	1		26
turvavyöistuin	19	36	1		23
istuinkoroke	6	40	3	1	23
turvavyö		5	6	11	18
Yht.	100	100	11	12	101
N=	36	42	11	12	101

Lasten painon mukaan tehdystä taulukosta ilmenee, että melko varhaisessa vaiheessa 15-25,9 kg painoisina huomattava osa lapsista siirretään istuinkorokkeen käyttäjiksi. Tosin osa lapsista on niin pitkiä ja hoikkia, että siirto voi olla perusteltu.

3.3 Selkä vai kasvot menosuuntaan autossa?

Selkä menosuuntaan lasten turvaistuin vähentää lapsen henkilövahinkoriskiä eniten eli 80 %. Kasvot menosuuntaan istuin vähentää samaa riskiä myös hyvin eli 50 % (The handbook of road safety measures). Tarkkailussa ilmeni että kaksi kolmannelta lasten turvaistuin oli asennettu kasvot menosuuntaan (N=24). Kasvot menosuuntaan oleva lasten turvaistuin on vallitseva trendi pienillä lapsilla lukuun ottamatta vauvojen turvakaukaloita.

3.4 Turvalaitteiden kuljetus silloin, kun lapsi ei ole mukana

Silloin, kun lapsi ei ollut mukana, autossa turvalaitteen kiinnitys oli asianmukainen 40 prosentilla tarkkailluista istuimista (N=57). Lähes puolet (44 %) istuimista oli irrallaan autossa, kun lapsi ei ollut auton kyydissä mukana. Jarrutuksissa matkustajatilassa irti olevat istuimet voivat aiheuttaa vaaratilanteita. Kolaritilanteissa irti oleva raskas lasten turvaistuin on erittäin vaarallinen. Kolme istuinta oli väärin kiinni ja kuudella istuimella oli kiinnitys löysällä sellaisissa autoissa, joissa lapsi ei ollut mukana.

3.5 Turvaistuimen kiinnityksen asianmukaisuus, kun lapsi on mukana, ja istuimen kiinnityksen tarkistus

Niissä tapauksissa (N=20), joissa lapsi oli mukana, valtaosalla (85 %) oli lastenistuimen kiinnitys asianmukainen sekä lapsen kiinnityksen että istuimen autoon kiinnityksen osalta. Kolmessa tapauksessa turvaistuin ei ollut kiinnitetty autoon, vaikka lapsi oli kyydissä.

Useimmat vastaajat (70 %, N=75) tarkistivat turvaistuinten kiinnityksen aina lähdeettäessä. ”Ei juuri koskaan” vaihtoehdon valitsi kahdeksan prosenttia vastaajista. Satunnaisesti istuimen mainitsi tarkistavansa 12 prosenttia vastaajista ja viikoittain turvalaitteen kiinnityksen tarkisti 11 prosenttia vastaajista (haastattelulomake, kys. 10). Turvalaitteiden kiinnityksen tarkistus pitäisi tehdä aina lähdeettäessä.

3.6 Turvalaitteiden asennuksen pulmat

Lähes kaikkien (88 %, N=74, kys 9) haastateltujen kuljettajien mielestä lasten turvaistuinten asentaminen oli helppoa. Jotkut vastaajat mainitsivat kuitenkin asennusongelmista. Mm. valittiin istuimen omien vöiden vaikeasta kiinnittämisestä autoon tai istuimen vöiden jäämisestä istuimen alle. Lisäksi sanottiin, että selkä menosuuntaan istuin ei soveltunut auton isofix -kiinnitykseen. Auton isofix -kiinnitysjärjestelmästandardi tarkoittaa lenkkejä tai sovitteita, joihin isofix -järjestelmää varten tehty turvaistuin on helppo kiinnittää.

3.7 Tyytyväisyys tietojen saantiin lasten turvalaitteista

Valtaosa haastatelluista (81 %, N=83, kys. 11) oli saanut riittävästi tietoa lasten turvallisesta kuljettamisesta autossa. Liian vähän tietoa lasten kuljettamisesta oli saanut 14 prosenttia vastanneista. Viisi prosenttia vastanneista kuljettajista ei ollut saanut lainkaan tietoa lasten turvallisesta kuljettamisesta autossa.

Yleisin tietolähde lasten turvallisesta kuljettamisesta autossa oli internet (30 %, N=60). Muun median mainitsi 27 prosenttia haastatelluista. Muuna mediana kuin internet mainitsi yhdeksän kuljettajaa ”yleensä lehdet”, erikseen autolehdet tiedonlähteenä vastasi seitsemän haastateltua. TV:n tietolähteeksi nimesi kuusi vastaajaa. Lasten turvalaitteiden myyjä oli tietolähteenä 15 prosentille kuljettajista. Kuusi vastaajaa oli saanut tiedon istuimen käyttöohjeista. Yksi vastaaja valitti, että lastentarvikeliike ei neuvonut asennusta. Eräs vastaaja piti taas istuimen käyttöohjeita vaikeina.

4 Pohdinta

Selvitys vahvisti aikaisempia tuloksia, että lasten turvalaitteiden käyttö on kohtuullisen hyvällä tasolla. Pulmana on ehkä liian aikainen siirtyminen turvavyöistuimesta istuinkorokkeeseen ja turvavyöhön, koska turvavyöistuin antaa paremman sivusuojaan kuin istuinkoroke. Toinen pulma on selkä ajosuuntaan istuinten vähenevä osuus. Turvalaitteiden asennusta pidettiin yleensä helppona, mikä oli odottamatonta.

Uutena tietona voidaan pitää sitä, että turvaistuimia yleisesti kuljetetaan silloin irrallaan, kun lapsi ei ole mukana. Irrallaan oleva istuin voi aiheuttaa vaaratilanteita. Uutta oli myös internet turvatiedon ensisijaisena lähteenä.

Lähteet:

The handbook of road safety measures / edited by Rune Elvik, Truls Vaa. - Amsterdam : Elsevier, 2004. - 1078 s.

Koivurova Matti, Forsten Liisa, Lasten turvalaitteiden käyttö henkilöautossa vuonna 1990, Liikenneturvan tutkimusmonisteita 60/1991

Liikenneturvan kotisivu, www.liikenneturva.fi/lasten_turvalaitteet

Liikenneturvan tiedote 19.12.2007

Tieliikennelait 2007

1 Paikkakunta _____

2 Päivämäärä _____

3 Auton rekisterinumero _____

4 Auton merkki ja vm. _____

5 Kuljetatteko lapsia autossanne?

A
kyllä

B
ei

Jos ei kuljeta, ei haastatella!

6 Käyttekö lapsia kuljetettaessa erillistä istuinta (turvaistuinta, kaukaloa, turvavyöistuinta tai istuinkoroketta) tai onko lapsi turvavyössä

A
erillinen istuin

B
turvavyö

C
molempia

7 Minkä ikäinen lapsi ja millainen turvalaite

7.1 lapsen ikä, paino ja pituus _____

7.2 lapsen ikä, paino ja pituus _____

7.3 lapsen ikä, paino ja pituus _____

7.4 lapsen ikä, paino ja pituus _____

A

turvakaukalo

B

turvaistuin

C

turvavyöistuin

D

istuinkoroke

E

turvavyö

turvakaukalo

turvaistuin

turvavyöistuin

istuinkoroke

turvavyö

turvakaukalo

turvaistuin

turvavyöistuin

istuinkoroke

turvavyö

turvakaukalo

turvaistuin

turvavyöistuin

istuinkoroke

turvavyö

8 Jos ei käytä miksi ei käytä _____

9 Jos käyttää jotain turvalaitteita (kaukalo, istuin tai koroke):

Ovatko olleet helppo asentaa?

A
kyllä

B
ei -->

Jos ongelmia: mikä istuintyyppi ja millaisia ongelmia? _____

10 Kuinka usein tarkistatte istuimen kiinnityksen

A
ei juuri koskaan

B
satunnaisesti

C
viikoittain

D
aina lähdettäessä

11 Oletteko saanut tietoa lasten turvallisesta kuljettamisesta autossa

Mistä saatu tietoa:

A
riittävästi

B
liian vähän

C
ei lainkaan

Muuta:

1 Auton rekisteritunnus _____

2 paikkakunta _____

3 päivämäärä _____

4 Auton merkki ja vm. _____

A turvakaukalo

turvalaitteen merkki

ASENNUS			KIINNITYS					
1	2	3	4	5	6	7	8	9
selkä menos.	kasvot menos.	ISO-FIX	JOS etupenkki airback?	kiinnitys ok	ei kiinni autossa	kiinnitys löysällä	väärin kiinni	istuin rikki

VIOISTA TARKEMMI

B turvaistuin

turvalaitteen merkki

ASENNUS			KIINNITYS					
1	2	3	4	5	6	7	8	9
selkä menos.	kasvot menos.	ISOFIX	JOS etupenkki airback?	kiinnitys ok	ei kiinni autossa	kiinnitys löysällä	väärin kiinni	istuin rikki

C turvavyöistuin

turvalaitteen merkki

1	2	3	4	5	6
JOS etupenkki airback?	kiinnitys ok	ei kiinni autossa	kiinnitys löysällä	väärin kiinni	istuin rikki

D istuinkoroke

turvalaitteen merkki

1	2	3	4	5	6
JOS etupenkki airback?	kiinnitys ok	ei kiinni autossa	kiinnitys löysällä	väärin kiinni	istuin rikki

istuinten sijainti autossa: merkitse kirjaintunnuksin

KUL		

- A= turvakaukalo
- B= turvaistuin
- C= turvavyöistuin
- D= istuinkoroke